

European Skills Index 2020: Česká republika nejlepší v Evropě?

Zasedání Národního konsorcia

ReferNet, 7.12.2020

Zdeňka Šímová, NVF, o.p.s.

Obsah prezentace

1. Co je ESI a jak byl vytvořen (přehled indikátorů)
2. Výsledky ESI (mezinárodní srovnání a analýza výsledků ČR)
3. Příklady praktického využití

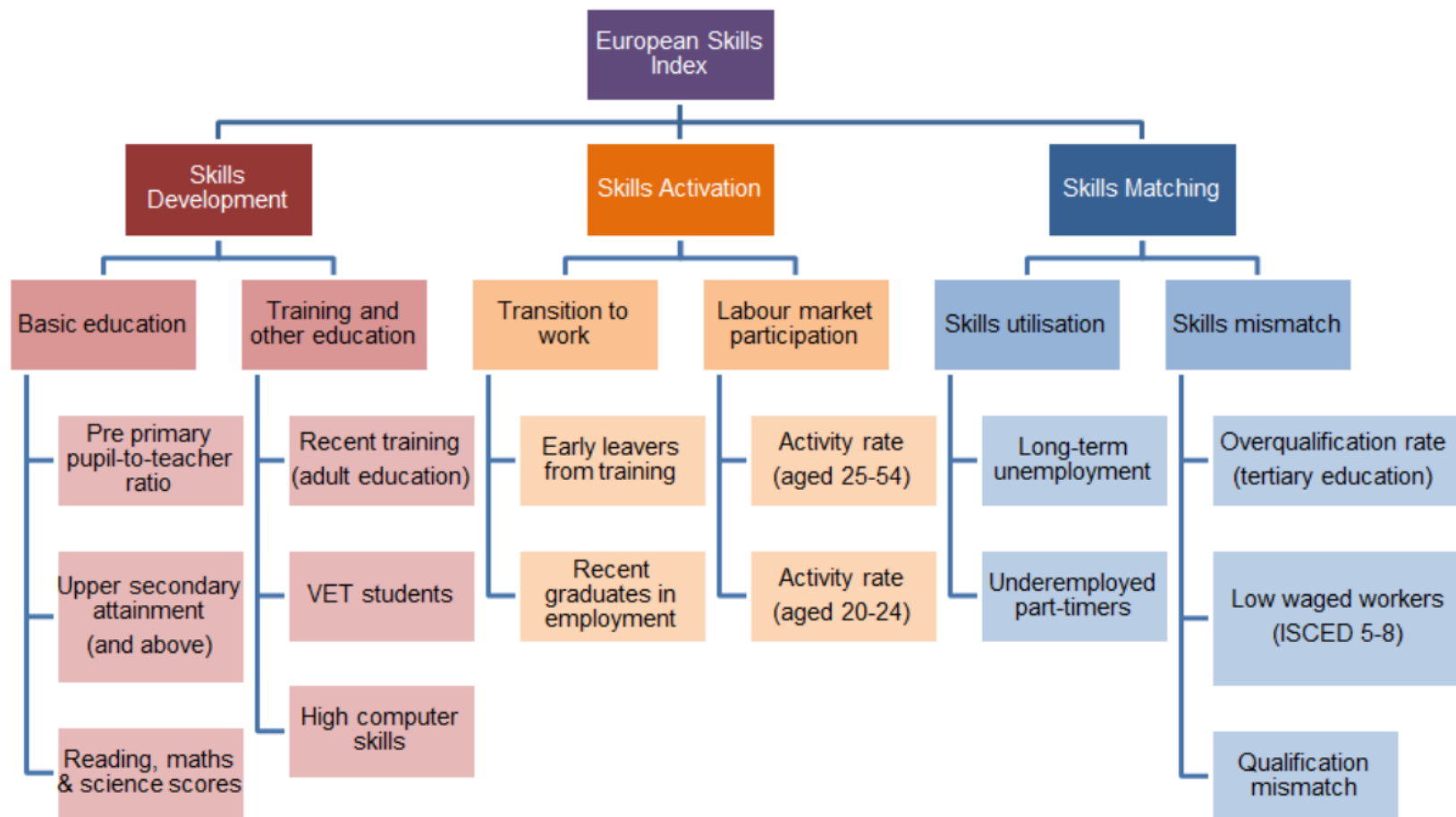

1. Co je ESI a jak byl vytvořen (přehled indikátorů)

ESI: O co jde?

- nástroj vyvinutý Cedefopem
- složený index vyjadřující výkonnost a efektivitu systému země v oblasti dovedností („skills system“)
 - 3 pilíře: Skills Development, Skills Activation, Skills Matching
 - 6 sub-pilířů
 - 15 indikátorů
 - škály na stupnici 0-100; 100 vyjadřuje hypotetické maximum
 - statistický audit
- vydán v r. 2018 a 2020
- účel
 - monitoring vývoje
 - porovnání zemí – hledání dobrých praxí
- 2020: ReferNet zpracoval analýzu národních výsledků

Struktura indikátorů

1. pilíř: Skills Development / Rozvoj dovedností

= vzdělávací aktivity země a jejich bezprostřední výstupy v podobě vytvořených dovedností

Basic education – základy vzdělávání

- Počet dětí na učitele v předškolním vzdělávání (Eurostat – UOE)
- Podíl populace s min. středoškolským vzděláním (Eurostat – LFS)
- Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost 15-tiletých (OECD – PISA)

Training and other education – Vzdělávání pro výkon profese a jiné

- Účast dospělých na dalším vzdělávání v posledních 4 týdnech (Eurostat – LFS)
- Podíl studentů odborných programů (Eurostat – UOE)
- Podíl osob s vysokými ICT dovednostmi (Eurostat)

2. pilíř: Skills Activation / Aktivace dovedností

= vyjadřuje míru aktivace a zapojení získaných dovedností na trhu práce

Transition to work – přechod na trh práce

- Předčasné odchody ze vzdělávání (Eurostat – LFS)
- Zaměstnanost absolventů (Eurostat – LFS)

Labour market participation – participace na trhu práce

- Míra ekonomické aktivity věkové skupiny 25-54 (Eurostat – LFS)
- Míra ekonomické aktivity věkové skupiny 20-24 (Eurostat – LFS)

3. pilíř: Skills Matching / Sladění dovedností a potřeb trhu práce

= vyjadřuje míru využití dovedností a míru, do jaké odpovídají potřebám trhu práce

Skills utilisation – využití dovedností

- Dlouhodobě nezaměstnaní (Eurostat – LFS)
- Nedobrovolné částečné úvazky (Eurostat – LFS)

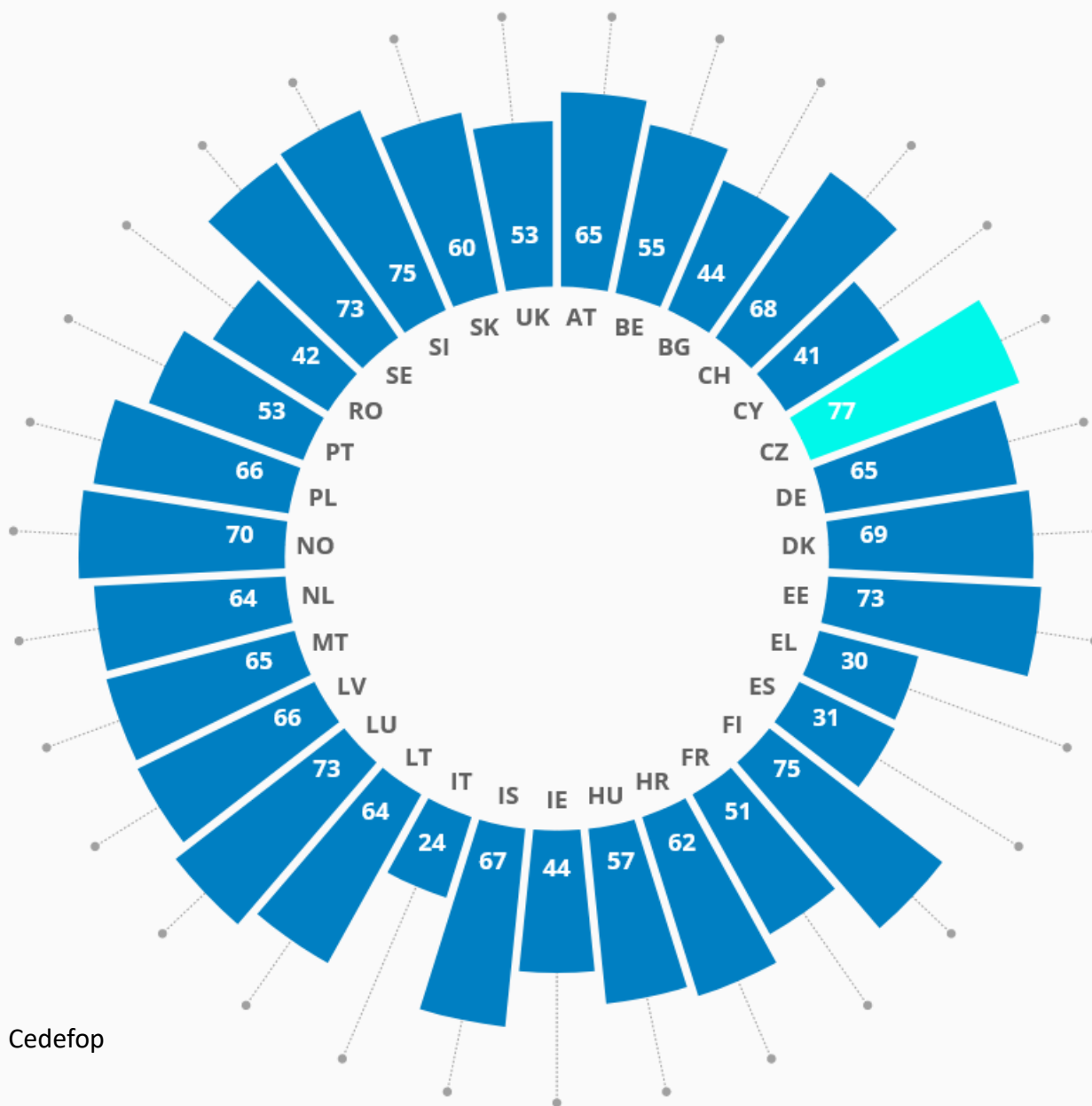
Skills mismatch – míra, do jaké odpovídají dovednosti potřebám trhu práce

- Překvalifikovanost terciárně vzdělaných ve věku 25-34 (Eurostat – LFS)
- Nízkopříjmoví mezi vzdělanými (ISCED 5-8) (Eurostat – SES)
- Shoda úrovně vzdělání a profese (OECD – WISE)

2. Výsledky ESI (mezinárodní srovnání a analýza výsledků ČR)

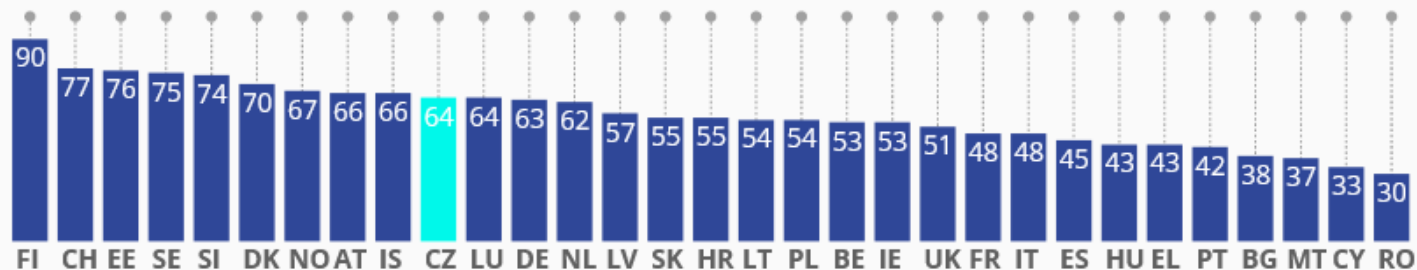
ESI: Výsledky 2020

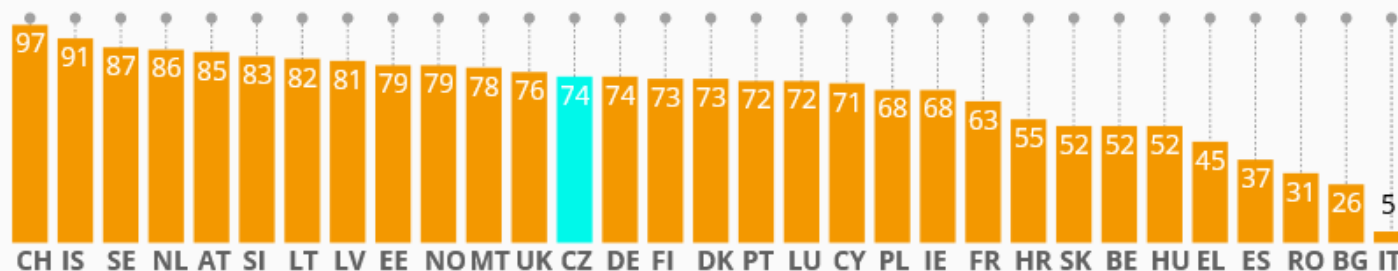
Zdroj: Cedefop

ESI: Výsledky 2020

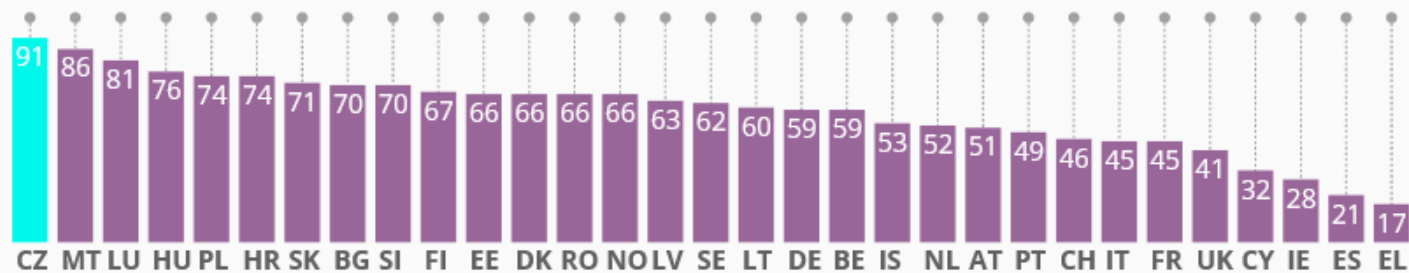
Skills Development

Skills Activation

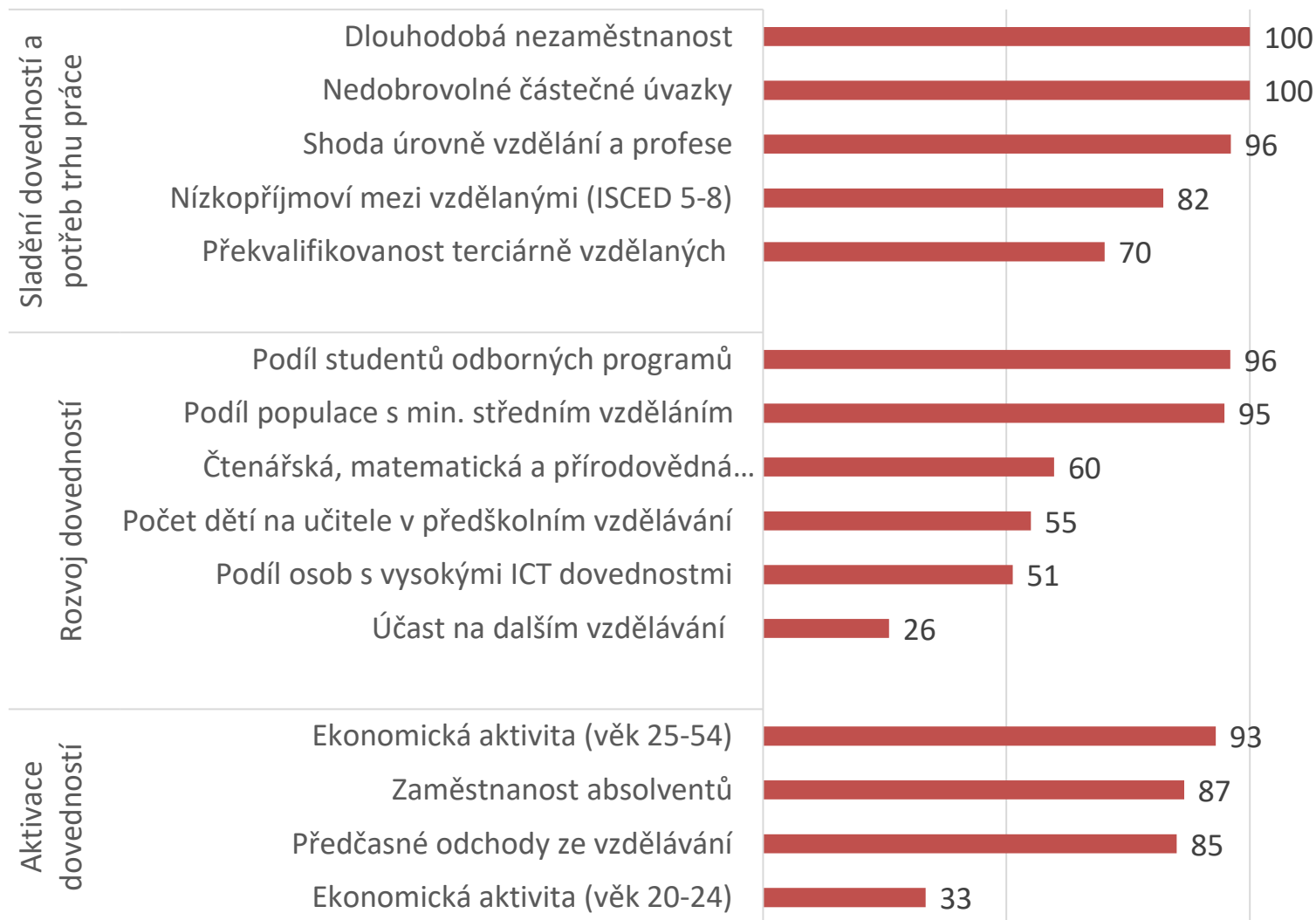

Skills Matching

Zdroj: Cedefop

ESI: Výsledky ČR – jednotlivé indikátory

ESI: Analýza výsledků ČR

- ČR získala nejlepší hodnocení v roce 2018 i 2020 (celkové skóre 77 v r. 2020 a 76 v r. 2018)
- relativně dobré umístění ve všech třech pilířích (vyrovnaný výsledek zemi favorizuje oproti zemím s nevyrovnaným výsledkem na jednotlivých škálách)
- oproti roku 2018 došlo k mírnému zvýšení skóre, relativně vůči ostatním zemím se ale ČR zhoršuje (tj. ostatní země se zlepšují výrazněji)

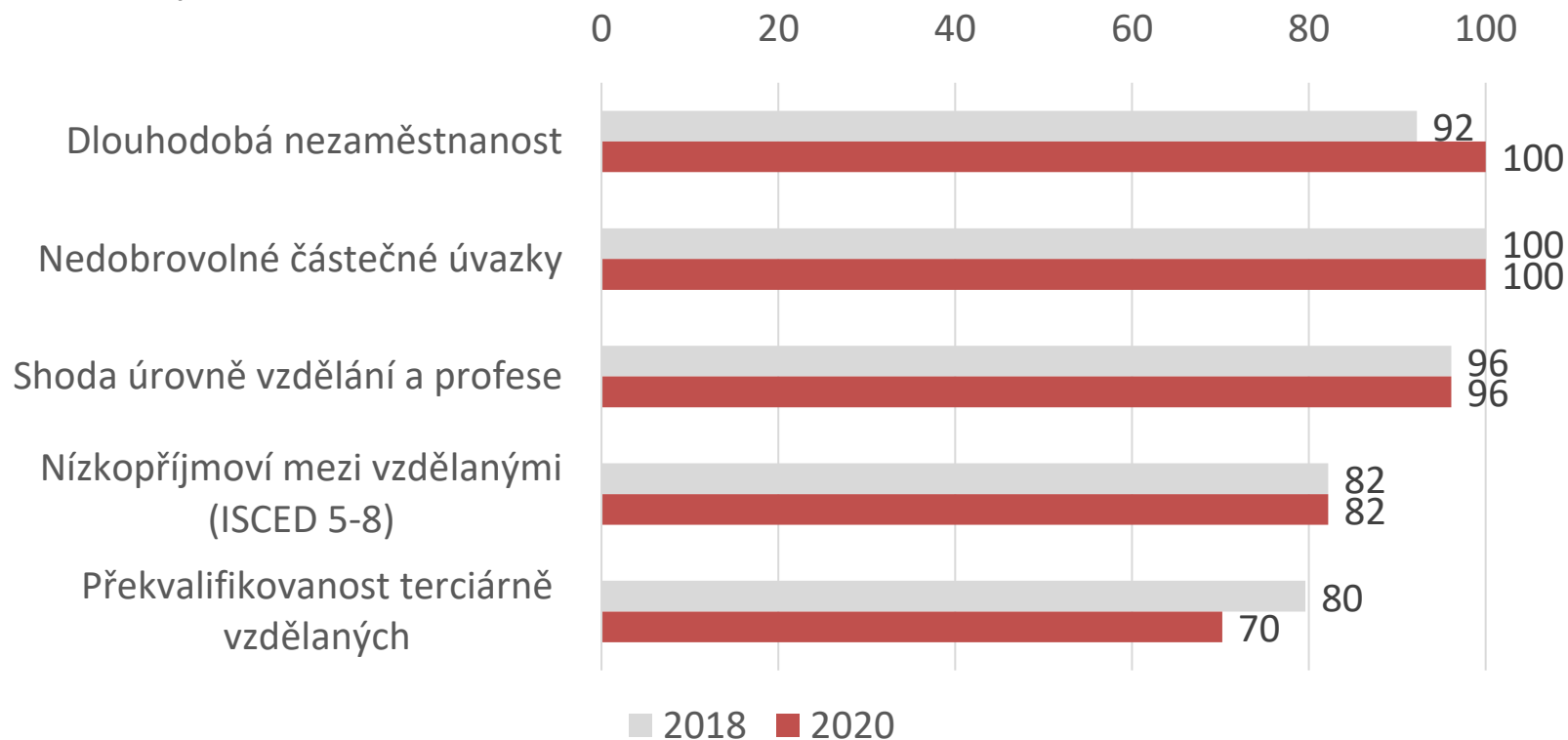
Pilíře:

- **Sladění dovedností a potřeb trhu práce** – 1. pořadí (skóre 91)
- **Rozvoj dovedností** – 10. pořadí (skóre 64)
- **Aktivace dovedností** – 13. pořadí (skóre 74)

Výsledek ČR v pilíři

Sladění dovedností a potřeb trhu práce

Indikátory:

Výsledek ČR v pilíři

Sladění dovedností a potřeb trhu práce

Dobrý výsledek je založen na vysokých skórech v těchto indikátorech:

➤ **Dlouhodobá nezaměstnanost (100)**

- poklesla z 3 % v r. 2013 na 0,6 % v r. 2019, což je nejnižší hodnota v EU (zdroj: Eurostat)
- funkce dobrého výkonu ekonomiky a prakticky plné zaměstnanosti
- otázka, co se bude dít v post-covidové krizi

➤ **Nedobrovolné částečné úvazky (100)**

- = zaměstnání, kteří uvedli, že pracují na částečný úvazek, protože nesehnali plný
- pokles z 0,7 % aktivní populace (15-74) v r. 2014 na 0,3 % v r. 2019, rovněž nejnižší hodnota v EU (zdroj: Eurostat)
- příčiny podobné jako předchozí indikátor
- navíc: relativně málo rozvinutá „kultura“ částečných úvazků – jejich podíl je 4-6 %, zatímco v EU-28 17-19 %; bývá interpretováno i jako negativum snižující flexibilitu českého trhu práce

Výsledek ČR v pilíři

Sladění dovedností a potřeb trhu práce

➤ Shoda úrovně vzdělání a vykonávané profese (96)

- = podíl zaměstnaných, jejichž úroveň kvalifikace odpovídá běžné úrovni v jejich profesní skupině
- struktura vzdělávání z hlediska kvalifikačních úrovní zhruba odpovídá struktuře ekonomiky (podobně i ostatní země stř. a vých. Evropy) – vzděl. systém založený na středním vzdělávání koresponduje s ekonomikou založenou na průmyslu s širokým spektrem technických a administrativně-obchodních pozic střední úrovně
- profesní skupiny, které nejčastěji vyžadují střední vzdělání (tj. zejm. Techničtí a odborní pracovníci, Řemeslníci a opraváři a Obsluha strojů a zařízení, montéři) jsou více zastoupeny ve srovnání s EU
- otázka: Je to cílem? Postačuje to pro budoucí ekonomiku založenou na znalostech? Může ČR na tomto založit svou konkurenceschopnost?
- indikátor nepostihuje neshodu mezi oborem vzdělání a vykonávanou prací ani mezi reálnými dovednostmi a dovednostmi využívanými v praxi – jiné zdroje (např. studie bývalého NÚV nebo PIAAC) zde ukazují významnou neshodu

Výsledek ČR v pilíři

Sladění dovedností a potřeb trhu práce

➤ **Nízkopříjmoví mezi vzdělanými (82)**

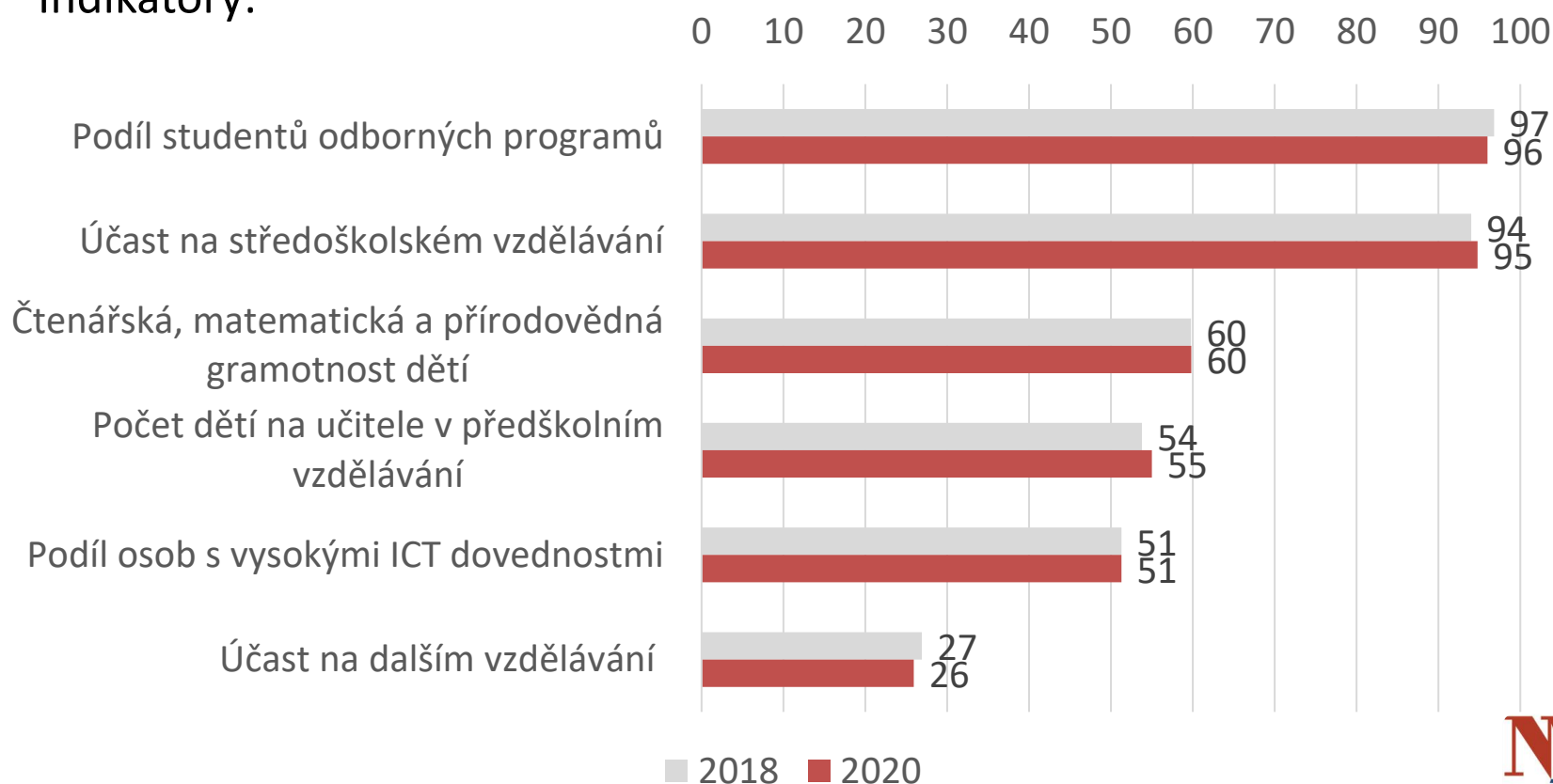
- = podíl zaměstnaných ze skupiny s vyšším vzděláním (ISCED 5-8), kteří vydělávají dvě třetiny nebo méně než je národní příjmový medián
- 2,5 % vs. 6,4 % v EU-28 (Zdroj: Eurostat)
- nižší podíl terciárně vzdělaných (oproti EU) a relativně vysoká poptávka na trhu práce znamená, že málokdy musejí akceptovat nižší pozici s nízkou mzdou
- obecně nízká příjmová nerovnost v ČR – GINI koeficient (0,249) jeden z nejnižších v EU

➤ **Překvalifikovanost terciárně vzdělaných (70)**

- = podíl zaměstnaných ve věku 25-34 se vzděláním na úrovni ISCED 5 nebo 6, kteří NEvykonávají vysoce kvalifikované profese (ISCO 1-3)
- ve srovnání s EU je v ČR větší diskrepance mezi podílem vysoce kvalifikovaných profesí (37,5%) a vysoce kvalifikovaných mladých lidí (32,6%). Odpovídající podíly v EU jsou 42,4% a 40,8%; tj. terciárně vzdělaní mají větší šanci získat odpovídající profesi.
- šetření CSVŠ: většina (64%) absolventů VŠ vykonává po roce od ukončení studia profesi odpovídající vzdělání

Výsledek ČR v pilíři Rozvoj dovedností

Indikátory:

Výsledek ČR v pilíři Rozvoj dovedností

Relativně dobrý výsledek zejména díky následujícím dvěma indikátorům:

- **Podíl studentů odborných programů ve středním školství (96)**
 - odborné programy jsou v ČR mainstream (volí je přes 70% studentů), na rozdíl od mnoha jiných zemí
 - nicméně podíl pomalu klesá (z 73,8% v r. 2013 na 71,3% v r. 2018, zdroj: Eurostat)

- **Podíl populace s min. středním vzděláním (95)**
 - typický rys českého vzdělávání – prakticky celá populace dokončí alespoň střední vzdělání

Výsledek ČR v pilíři Rozvoj dovedností

Průměrný výsledek:

➤ **Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost (60)**

- šetření PISA – dlouho pozorováno zhoršování
- čtenářská gramotnost – vývoj ve tvaru U (poslední výsledky zhruba na úrovni roku 2000)
- matematická a přírodovědná gramotnost pozvolný pokles (mírné zlepšení v posledním šetření nebylo statisticky významné – náznak změny trendu?)

➤ **Počet dětí na učitele v předškolním vzdělávání (55)**

- situace se pomalu zlepšuje (od roku 2009/10 počet dětí ve školkách narostl o 16 % a počet učitelů o 32 %, zdroj: MŠMT)
- mezi příčiny negativní situace patří: rušení školek před rokem 2008, nedostatek učitelů, nízké mzdy, které zaostávají za ostatními učiteli i po výrazném zvýšení

➤ **Podíl osob s vysokými ICT dovednostmi (51)**

- = podíl osob, kteří zvládnou 5-6 ICT úkolů z předložených šesti (šetření Eurostatu)
- pozitivní vývoj – snižování odstupů za průměrem EU-28 (v r. 2007 mělo vysoké ICT dovednosti 17 % respondentů v ČR oproti 23 % v EU-28, v roce 2014 šlo o 27% vs. 29%; novější data z jiných šetření ukazují, že jsme stále pod průměrem EU, zdroj: Eurostat)

Výsledek ČR v pilíři Rozvoj dovedností

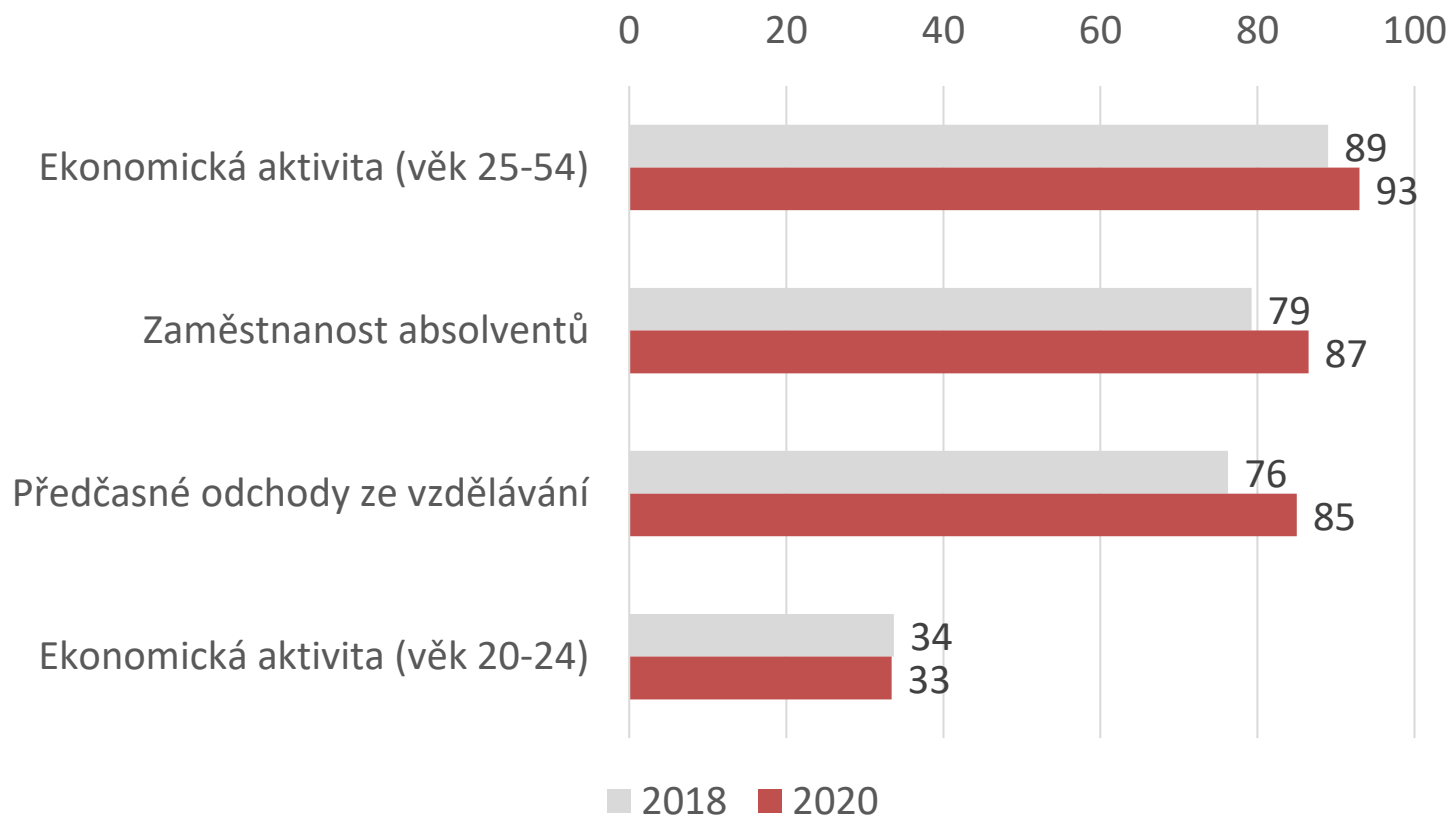
Slabý výsledek:

➤ **Účast na dalším vzdělávání v posledních 4 týdnech (26)**

- nízká ve srovnání s EU, v dlouhodobějším horizontu mírné zlepšení z 5,6% v r. 2005 na 8,1% v r. 2019, v poslední dekádě se nezlepšuje
- výsledky jiných šetření:
 - AES: účast na dalším vzdělávání v průběhu posledního roku – o něco příznivější výsledek 46,1% v r. 2016 (mírně nad průměrem EU); naznačovalo by, že v ČR jde spíše o kratší jednorázové vzdělávání oproti jiným zemím (např. Švédsko), které vykazují vysokou míru vzdělávání jak za poslední rok, tak za poslední 4 týdny
 - podnikové šetření CVTS: 84% zaměstnanců je poskytováno firemní vzdělávání (nejvyšší podíl v EU); podniky v ČR velmi často vzdělávají zaměstnance v důsledku nemožnosti najít vhodně kvalifikované uchazeče na trhu práce
- obecně platí, že kultura celoživotního vzdělávání v populaci stále není příliš rozvinutá a podpora ze strany státu není dostatečně efektivní a komplexní

Výsledek ČR v pilíři Aktivace dovedností

Indikátory:

Výsledek ČR v pilíři Aktivace dovedností

Dobrý výsledek:

➤ **Ekonomická aktivita ve věkové skupině 25-54 (93)**

- jedna z nejvyšších v EU, postupný růst od krize (87,7 % v r. 2009, 89,1 % v r. 2019)
- opět klíčová role vysoké poptávky po pracovní síle

➤ **Zaměstnanost absolventů (87)**

- = podíl zaměstnaných ve věku 20-34, kteří úspěšně ukončili střední nebo terciární vzdělání do tří let před šetřením
- pozitivní vývoj z 77,9 % v r. 2013 na 84,2 % v r. 2019 (zdroj: Eurostat)
- role vysoké poptávky po práci
- ukazatel nemusí reflektovat strukturální neshody mezi dovednostmi, kterými disponují absolventi, a potřebami trhu práce

➤ **Předčasné odchody ze vzdělávání (87)**

- relativně dobrý výsledek, nicméně dlouhodobě dochází ke zhoršování (z 4,9 % v r. 2011 na 6,7 % v r. 2019)
- možné příčiny: nízká motivace, nízká podpora ohrožených studentů, náročnost studia nebo maturitní zkoušky, nízké povědomí o významu středoškolského vzdělání, dostupnost práce v posledních letech i pro nekvalifikované apod. (zdroj: NPI)

Výsledek ČR v pilíři Aktivace dovedností

Nižší skóre:

➤ **Ekonomická aktivita ve věkové skupině 20-24 (33)**

- 52,3% oproti 62,2% v EU-28 (zdroj: Eurostat)
- pravděpodobné důvody:
 - delší studium – nerozvinuté bakalářské programy a dlouhodobý úzus automatického pokračování do magisterského studia (oproti jiným zemím, kde je často terciární vzdělávání kratší a orientované více profesně)
 - delší mateřská dovolená – rozdíl v míře ekon. aktivity mezi muži a ženami (59,3 % a 44,9 %) lze vysvětlit tím, že určitá skupina žen již v tomto věku čerpá mateřskou dovolenou (cca 20 % žen do 25 let již mělo své první dítě, zdroj: ČSÚ, rok 2018)
 - MD je delší než ve většině zemí EU
 - v pozdějším věku (již od cca 40 let) míra ekon. aktivity žen opět zvyšuje a výrazně přesahuje průměr EU-28
- nižší výsledek tohoto indikátoru tedy nelze v případě ČR interpretovat jednoznačně negativně
- je však žádoucí větší systémová podpora flexibilních možností zapojování žen během mateřské dovolené do práce

3. Příklady praktického využití

Praktické využití ESI

- identifikace zemí s dobrými výsledky a/nebo dobrým vývojem v indikátoru, který nás zajímá
- poskytuje vodítka, nikoli odpovědi
- inspirace, nikoli návody
- vždy nutno uvažovat kontext dané země
- nutná hlubší analýza dalších zdrojů, ideálně konzultace odborníků z dané země
- země s dlouhodobě špičkovým výsledkem v indikátoru (zavedený kvalitní systém) – bývá pro ně obtížné identifikovat faktory úspěchu
- země, kde došlo k významnému zlepšení – snazší identifikovat faktory (zpravidla reforma, změna přístupu, investice do programů...)

Účast na dalším vzdělávání

	2018	2020
ČR	27	26
Irsko	19	40
Estonsko	51	65

Účast na dalším vzdělávání: Irsko

- analýza ESI zpracovaná irským ReferNetem obsahuje odkaz na zprávu agentury SOLAS (irská vládní agentura pro další vzdělávání), kde nalézáme vodítka:
 - zaměření strategických priorit na vzdělávání na pracovišti (National Skills Strategy)
 - podpora spolupráce zaměstnavatelů a vzdělavatelů (prostřednictvím např. Regionálních fór dovedností)
 - nové programy zaměřené na ohrožené zaměstnance (např. Explore, Skills to Advance)
 - rozšíření existujících programů (např. SpringBoard+, Skillnets)
- v důsledku opatření se relativně se nejvíce se zvýšila účast osob 45-54 let a nízkokvalifikovaných; opatření se příliš nedotkla nezaměstnaných nebo neaktivních (jejich účast na dalším vzdělávání se téměř nezměnila)

Další podněty obsahuje: Ireland's National Skills Strategy 2025 (z roku 2016):

https://www.education.ie/en/publications/policy-reports/pub_national_skills_strategy_2025.pdf

Účast na dalším vzdělávání: Estonsko

Faktory dobrého výsledku (zdroj: Analýza estonského Refernetu):

- propagační aktivity
- silné národní sítě dalšího vzdělávání
- **státem dotované krátké vzdělávací kurzy pro dospělé – např. odborné kurzy vytvořené na základě monitoringu vzdělávacích potřeb trhu práce**, který provádí systém OSKA; kurzy jsou pro účastníky zdarma a jsou cíleně směřovány na ty skupiny osob, které se běžně dalšího vzdělávání neúčastní
- funkčnost přístupu potvrzuje mimo jiné fakt, že se zvýšila zejména účast nízkokvalifikovaných

Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost

- odvozeno od skóreů PISA
- poslední šetření v r. 2018 – proto ESI zatím nezachycuje vývoj

	2018-2020
ČR	60
Estonsko	99
Finsko	97

Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost: Estonsko

Faktory dobrého výsledku (zdroj: Analýza estonského ReferNetu):

- **strategické plánování a monitoring**
- decentralizovaný školský systém s vysokou autonomií učitele
- cílená opatření podporující rovný přístup ke vzdělávání – např. strava a učebnice zdarma, zajištění dopravy a zdravotní péče, podpora zájmových aktivit ve školách a nabídka dotovaného neformálního vzdělávání
- vysoká pozornost věnovaná rozvoji klíčových dovedností
- **národní testy dovedností ve 3. a 6. ročníku a výstupní zkoušky na konci základního vzdělávání poskytují zpětnou vazbu pro školy a učitele z hlediska zvyšování kvality**
- **pravidelné šetření, které zjišťuje spokojenost a názory na školní prostředí mezi žáky, učiteli a rodiči**
- zavedený systém soutěží v jednotlivých předmětech na místní, regionální a národní úrovni, které umožňuje a rozvíjet talenty
- **testy jsou připravovány takovým způsobem, aby podporovaly sebe-řízení (self-management) žáků, rozvíjely schopnost se učit a komunikační dovednosti a poskytovaly zpětnou vazbu učitelům**

Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost: Finsko

Faktory dobrého výsledku (zdroj: Analýza finského ReferNetu):

- všichni učitelé v základním vzdělávání jsou vysoce vzdělaní (magisterský stupeň)
- vzdělávání je zdarma na všech úrovních
- každý žák a student má právo na podporu v procesu vzdělávání
- **školský systém je postaven na rovnostářském principu kvalitního univerzálního vzdělávání, které je inkluzivní a komplexní**
- **rozdíly mezi jednotlivými školami jsou minimální**
- k dobrým výsledkům ve čtení přispívá široká síť místních knihoven (obce mají povinnost tyto služby zajišťovat) – počet návštěv knihoven a vypůjčených jednotek na osobu je jeden z nejvyšších na světě; školy s knihovnami úzce spolupracují a všechny děti jsou intenzivně podporovány ve čtení
- množství zahraničních programů není dabováno, ale opatřeno titulky, což podporuje děti ve čtení

Podíl osob s vysokými ICT dovednostmi

- poslední šetření v r. 2014 – proto ESI zatím nezachycuje vývoj

	2018-2020
ČR	51
Finsko	100
Norsko	90

Podíl osob s vysokými ICT dovednostmi: Finsko

Faktory dobrého výsledku (zdroj: Analýza finského ReferNetu):

- ICT kompetence jsou jedny z průřezových kompetencí v národním jádrovém kurikulu (national core curricula) obecného vzdělávání, jsou integrovány do výuky všech předmětů včetně vzdělávacích programů základního vzdělávání pro dospělé
- v roce 2018 ve Finsku proběhla reforma odborného školství zároveň s reformou obsahu odborných kvalifikací; došlo k významnému posílení digitalizace; digitální dovednosti integrální součástí jak odborných tak všeobecných prvků kvalifikačních standardů
- silný herní průmysl pomáhá vytvářet příznivé podmínky pro digitální vzdělávání a zvyšuje motivaci studentů

Podíl osob s vysokými ICT dovednostmi: Norsko

Faktory dobrého výsledku (Zdroj: Analýza norského ReferNetu):

- Národní strategie digitalizace pro veřejný sektor (2019–2025)
- **vysoký důraz na používání digitálních nástrojů ve školách**
- **očekává se, že učitelé mají digitální dovednosti na profesionální úrovni**
- **široká dostupnost digitálních vzdělávacích materiálů jak ve školách tak v soukromí**
- digitální dovednosti jsou jednou z klíčových kompetencí v národním kurikulu
- vysoký počet počítačů v domácnostech

Předčasné odchody ze vzdělávání

	2018	2020
ČR	76	85*
Portugalsko	44	74
Malta	60	73

* Zachyceno jednorázové zlepšení mezi lety 2017 – 2018. Dlouhodobě se tento ukazatel zhoršuje (z 4,9 % v roce 2011 na 6,7 % v roce 2019). Oproti tomu Portugalsko 28,3% v r. 2010 a 10,6% v r. 2019.

Předčasné odchody ze vzdělávání: Portugalsko

Faktory zlepšení (zdroj: Analýza portugalského ReferNetu):

- Strategický plán iniciativ na podporu zaměstnávání mladých ‘Impulso Jovem’ ([Resolução do Conselho de Ministros n.º 36/2013, de 4 de junho](#)) obsahuje mimo jiné podporu získání kvalifikace prostřednictvím profesního vzdělávání
- Záruka pro mládež (Youth Guarantee) byla velmi efektivním opatřením, které přispělo ke snížení předčasných odchodů ze vzdělávání ([Resolução do Conselho de Ministros n.º 104/3013, de 31 de dezembro](#))
- vznikl Národní program pro podporu školního úspěchu ([Programa Nacional de Promoção do Sucesso Escolar](#)), který je silně orientovaný na podporu přístupu „zdola nahoru“, na decentralizovanou podporu škol a místních komunit v řešení pro ně relevantních problémů; podporuje vznik místních sdružení škol za účelem vzdělávání pedagogů a zvyšování kvality škol, podporuje prevenci v raných fázích vzdělávání a inovativní přístupy práce pedagogů se žáky
- profesní stáže pro mladé v podnicích; podnik získal podporu, pokud účastníka zaměstnal – docházelo jednak k zapojení do trhu práce a jednak k rekvalifikaci mladých nezaměstnaných ([Portaria n.º 70/2019, de 27 de fevereiro](#))

Předčasné odchody ze vzdělávání: Malta

Faktory zlepšení (zdroj: Analýza maltského ReferNetu):

- zařazení odborných předmětů i na nižší sekundární úrovni v r. 2014
- rozšíření vzdělávacích programů typu „druhá šance“ – např.:
 - program GEM16+ pro žáky, kteří opustili povinné vzdělávání bez formální kvalifikace; umožňuje jim získat osvědčení o dokončení střední školy
 - **Alternativní vzdělávací program (Alternative Learning Programme) pro žáky ohrožené předčasným odchodem v posledním roce povinné školní docházky; program jim poskytuje alternativu v podobě odborných předmětů, které usnadňují cestu k navazujícímu odbornému vzdělávání; program je velmi úspěšný a byl rozšířen i pro studenty ve věku 16-18 let**
- byly rozšířeny psychosociální služby, posíleny procesy monitoringu, které identifikují rizikové studenty, a doplněny intenzivním osobním a kariérovým poradenstvím

Shrnutí

Z hlediska výkonu systému měřeného indexem ESI lze konstatovat následující:

Komparativní výhody ČR:

- silná tradice středního vzdělávání s vysokým podílem odborných programů
- dobrá výkonnost ekonomiky v posledních letech a vysoká poptávka po práci (ohroženo v důsledku pandemie Covid-19)

Výzvy:

- pomalu klesající kvalita základního vzdělávání (nyní možná obrat?)
- nízká účast populace na dalším vzdělávání
- zvyšující se podíl předčasných odchodů ze vzdělávání

Příležitosti:

- rostoucí úroveň digitálních dovedností populace

Otázka:

- relativně dobrá shoda struktury úrovně vzdělání populace a charakteru ekonomiky, ALE, je to to, co chceme do budoucna („montovna“)?

Děkuji za pozornost

Mgr. Zdeňka Šímová
Národní vzdělávací fond, o.p.s.
simova@nvf.cz